

Tallsted, Kihlgren

7466

Lundgren, Steen

Hans Steiner, Th. Nielsen

Man har bedt mig om i dag at fortælle lidt om Fiedler og Lundgrens historie. Det vil jeg prøve at gøre, idet jeg dog bemærker, at min tilknytning til selskabet først begyndte den 1.2.1942. Siden da har jeg dels som revisor i 2 perioder, dels som medarbejder i ca. 4 år og endelig som medlem af bestyrelsen siden 1957 haft lejlighed til at følge virksomheden.

De første historiske kendsgerninger har direktør Middelboe samlet sammen til mig. De er ikke uinteressante, og jeg skal kort gengive dem.

I Göteborg fik 2 svenske herrer med navnene Edvard Fiedler og Frederik Lundgren den 30.3.1835 tilladelse til at fremstille snus.

Inden man kunne udnytte tilladelsen, døde Frederik Lundgren og Edvard Fiedler startede snusfabrikationen i Göteborg alene.

Efter sagens natur kender vi meget lidt til denne forretnings udvikling, men det er dog interessant og rimeligt på baggrund af anledningen til mødet i dag at oplyse, at Frederik Fiedler testamenterede 400.000,- til Göteborg højskole.

tekn.?

I 1915 ejedes virksomheden af fabrikant Harald Nilsson. Den ^{gik}indførtes som bekendt monopol i Sverige, og Svenska Tobaks-Monopole^t overtog på dette tidspunkt firmaet og tilbød fabrikant Harald Nilsson en stilling ved monopolet, som han dog afslog efter sigende "med foragt".

~~Der var tidligere~~

Og så indtrådte et ~~af disse~~ ^{ejendommeligt} tilfælde, som blev bestemmende for det danske firma, Fiedler & Lundgren's oprettelse og senere udvikling.

På ~~dette~~ tidspunkt besøgte nemlig advokat Aage Smith fra København Göteborg med henblik på at finde en snusfabrik, der var interesseret i eksport til Danmark, hvor ~~advokat~~ Smith var medindehaver af en tobaks-engros-salgsvirksomhed med navnet O. Juul Nissens Eftf.

Ved sit uforberedte besøg hos en af de mere kendte fabrikker i Göteborg traf advokat Smith ikke fabriken's ledelse. Som han slentrede ned ad gaden blev han opmærksom på F&L's skilt, gik indenfor, da han nu ~~var~~ i byen, og traf på Harald Nilsson. Af dette tilfældige møde opstod det danske selskab F&L, og samtidig et usædvanligt godt venskab mellem Harald Nilsson og Aage Smith, et venskab der varede til de begge døde i slutningen af 20'erne.

Den 6.5.1915 stiftedes Aktieselskabet Fiedler & Lundgren i København med en aktiekapital på kr. 50.000,-.

Det første regnskab afsluttedes i 1916, og det udviste et overskud på kr. 4.456,62. I 1917 var overskuddet 3 gange så stort, ca. kr. 14.500,-, og i 1918 steg beløbet til knap kr. 35.000,-. Med en stadig stigende udvikling passerede ~~man~~ efter få års forløb kr. 50.000,- i årsfortjeneste. I 1930 kr. 76.000,-, 1931 kr. 165.000,- og 1938 kr. 300.000,-, og det vil være de herrer bekendt, at efter de noget vanskelige og problemfyldte krigsår, har vi i de allerstørste år, 1960 og 1961, passeret 600.000,-, og i rekordåret 1961 endog kr. 700.000,-. At beløbet siden er faldet, hænger sammen med flere ting; foruden at store udlodninger til ~~aktionærerne~~ ~~Londen, der~~ naturligvis har nedsat ~~de~~ renteindtægter m.v., har salget af snus i de senere år haft en nedadgående tendens, der i dette år 1966 i de første måneder har fortsat i forstærket form.

Aktiekapitalen, der oprindelig var på kr. 50.000,-, steg i løbet af 1917 og 1918 ved indbetaling til parikurs 2 gange med

25.000,-, hvorefter den var kr. 100.000,-. Siden dette tidspunkt har ~~selskabet~~^{selskabet} ikke krævet nye indskud fra sine aktionærer, men har i 20erne givet 50.000,- friaktier, hvorefter kapitalen var på kr. 150.000,-, og i 30erne givet yderlige 450.000,- friaktier, således at kapitalen ved krigens udbrud var kr. 600.000,-. Det tør siges, at selskabet heller ikke efter krigen har skuffet sine aktionærer.

- . Udover disse udlodninger har selskabet i praktisk talt hele sin levetid givet ^{an}dividende, der har svinget omkring 30-40% p.a., vistnok med minimum 20-25% og maksimum 55%.

I 1929, da Harald Nilsson og Åge Smith begge var døde, stod selskabet i den situation, at man ikke havde nogen leder. Aage Smiths fætter Harald Smith ^{der} havde haft en del forbindelse med selskabet som leverandør af blikæsker fra den virksomhed, han ledede, Carl Lunds fabriker, Malmö og København, blev da anmodet om at overtage selskabets ledelse, og det gjorde han.

Jævnside med F & L bestod igennem alle disse år virksomheden O. Juul Nissens Eftf., der havde distributionen af snus, medens F&L alene fabrikerede. Dette firma ejedes af Åge Smith for halvdelens vedkommende, medens Harald Nilsson ikke var parthaver i det.

Efter Åge Smith's død stiftede F&L som datterselskab et nyt firma, O. Juul Nissens Eftf. A/S til videreførelse af denne virksomhed, og dette selskab bestod, indtil vi af praktiske grunde forholdsvis få år siden ophævede det og lod dets aktiver og virksomhed indgå i F & L.

Virksomheden var i starten drevet på meget enkel vis, Jeg må her nævne en mangeårig medarbejder, der betød uhyre meget for firmaet, værkfører Emil Jensen, som døde i 1964, noget før han ville have blevet 90 år gammel. Han deltog i virksomheden som - jeg tør næsten sige - dens vigtigste person, omtrent fra dens stiftelse til omkring 1950.

Hans betydning for selskabet var, at han var den, der kendte recepten, og hvis overholdelse er afgørende for, at varerne blev så vel modtaget hos forbrugerne, at F&L igennem

mange år, gennem krigssituationer, indførselsrestriktioner og andre vanskeligheder har kunnet holde en markedsandel på over 60% i det danske marked. Om vigtigheden af recepten kan jeg som et kuriosum anføre, at det fremgår af den gamle bestyrelsesprotokol, at direktør Smith først 1 år efter sin ansættelse som direktør i selskabet fik lov til at gøre sig bekendt med Receptens indhold.

Emil Jensen kogte de flydende ingredienser, - det er stærke sager, maledede tobakken, og satte tobakken og ingredienserne sammen og rørte med håndkraft, medens han stod bøjet over gryderne - et arbejde, der næsten daglig medførte, at han måtte ofre til guderne på grund af de stærke dunster. (Efterhånden som produktionen og afsætningen steg, måtte der naturligvis indføres nye metoder.

Man havde fra starten boet til leje i et lille hjørne af en ejendom, som selskabet købte i 1954, og som vi skal se om lidt. En vis beskedent rationalisering af nogle af processerne var blevet indført, men i 1929 og 1933 fik H. Smith bestyrelsens samtykke til at opføre en fabriksbygning på den grund, som hørte til ejendommen, hvor man var lejer. Betingelserne må vist siges at være meget favorable. De gik ud på, at man i

en lang årrække ikke skulle betale nogen leje af grunden, men at de opførte bygninger efter udløbet af denne periode vederlagsfrit skulle tilfalde grundens ejer. På denne måde fik man samtidig løst et vigtigt problem, idet man fik ret til skattemæssigt at afskrive byggeudgifterne over lejerperioden.

I disse bygninger startede nu H. Smith mekaniseringen af produktionen. For det første indrettedes der kværn og koger, men desuden mekanisk blandeapparat og endelig bedre opbevaringsforhold for råvarer og færdigvarer.

Af den gamle inventariebog fremgår, at indtil 1922 eksisterede begrebet banderole ikke. Der blev solgt snus i små trætønder, der kunne tilbageleveres og fyldes igen. Da banderolen indførtes, blev der dels brugt papæsker, men ~~især og~~ meget hurtigt blev der stillet om til blikæsker, og H. Smith var, som nævnt, leverandør af blikæsker ~~af~~ den virksomhed, han da ledede. Da han overtog ledelsen af F&L, indførte han udover den nævnte mekanisering af varens fremstilling, ret hurtigt også egen fremstilling af emballagen af blikæskerne, og denne fabrikation betød utvivlsomt meget for virksomhedens gode rentabilitet.

I 1938, da krigsskyerne trak op over Europa, startede HLS, der altid har forstået at kombinere sit fremsyn med forsigtighed, en indkøbsrejse for så godt som muligt at sørge for, at firmaet kunne have de fornødne råvarer til at gennemleve i hvert fald en vis krigsperiode. Såvidt jeg ved, havde han, da krig^{en} brød ud i 1939, udenlandske tobakker og visse ingredienser til ca. et par års forbrug på lager.

Blandt de ting, der først rammes af restriktioner i anledning af krigen, var blik, og især i den form F&L skulle bruge det, fortinnet blik-hvidblik. I lange tider og iøvrigt også under krigen kunne ufortinnet blik-sortblik fås; men trods mange forsøg med lakovertræk m.v., blev det aldrig nogen succes, og jeg tror, at vi efter krigen endnu havde en ret stor beholdning af ubenyttet sortblik, som vi måtte kassere.

Der måtte stilles om til noget helt andet, og det blev, efter at man ~~havde~~ forsøgt med pergamentposer, til papæsker. Man startede med at købe dem hos en dansk papæskefabrik, formet ligesom blikæskerne; men direktør Smiths krav om økonomi

og hans lyst til mekanisk eksperimenteren lod ham ikke længe i ro, og i løbet af forholdsvis kort tid erstattedes, trods manglende erfaring i denne henseende, emballagefabrikationen af papæsker, der blev tilkoblet den samlede produktion af snusen på samme måde som blikæskefabrikationen havde været det.

Mange eksperimenter måtte man igennem. Største-
parten af produktionsanlægget lod Smith konstruere efter sine egne ideer ved hjælp af ingeniører og et par maskinarbejdere. I nogle år brugte man at påføre æskerne et parafinlag indvending og fra omkring 1945/46, da der blev mulighed for at købe aluminiumfolie, gik man over til at kaschere dem med dette materiale, idet man håbede derved at komme så nær som muligt til det, der var ønskemålet, blikæsken.

Stigningen i materialepriser har gjort, at det ikke længere må anses for lønnende at anvende blikæsker, men den stadig udvikling følges af selskabets nuværende direktør, og formentlig omkring maj måned i år erstattes det vel-tjente papæskeanlæg af et anlæg til fremstilling af plasticæsker.

*der er 25-26 år gammel
omend udelukkende for
bedrøbt med frebyggning*

Udviklingen under krigen ~~etablerede~~ ^{bevarede} også indsats på andre områder. De meget righoldige forråd, som H. Smith havde skaffet sig af udenlandsk tobak, strakte ~~dog~~ kun til en vis tid, og det måtte ~~især~~ anses for vigtigt at strække dem så langt som muligt ved at blande dem med nye sorter, som var at få på markedet.

I 1940 indmeldtes virksomheden, der ikke tidligere havde været organiseret på nogen måde, i det ny-startede "Tobaksindustriens Fællesindkøb". Der indbetaltes driftskapital og garantikapital og herved opnåede man at få andel i ~~at få~~ tobak fra mange indtil da fremmede markeder, så som Polen, Italien, Grækenland, Rumænien, Bulgarien, Ungarn og Ukraine. Men heller ikke dette var nok, og hertil kommer, at snus kræver særlige tobakssorter.

I 1941 købte selskabet på Fyn en ejendom, der hed Marslev ~~gaard~~, og man indledte allerede i ~~det~~ første år en beskeden tobaksdyrkning, som man foreløbig behandlede, det vil sige tørrede og fermenterede på ret primitiv vis. I 1942 byggede man et ret stort anlæg til kunstig tørring af tobak, og i årene 1942, 43, ~~1944~~ 45 var Marslev ~~gaard~~ et af de største tobaksavlslandbrug i Danmark.

Når man ser tilbage på dette initiativ og tænker på de mange vanskeligheder, det medførte blot at tilrettelægge avlen, at få lært det fornødne om bestøvning, såning, rensning, høst og tørring, kan man hertil yderligere føje de vanskeligheder som stod i forbindelse med de mange forskrifter af forskellig art, som bestod i disse år. Det var ikke uden videre muligt at få lov til at anvende den tobak, man selv havde dyrket, i egen fabrik, thi der var rationering af arealerne til tobaksdyrkning, og der var afleveringspligt.

Der var ^{fastsatte maksimale} ~~endvidere~~ dyrkerpriser, som måtte betales for ^{rå tobakken} ~~reprøverne~~ hhv. anvendes ~~der~~ i kalkulation af færdigvarer, ^{se} og ingen af disse ting passede i direktør Smithskram. Han havde imidlertid i sin natur den kraft, der ^{Kraus} ~~anvendes~~ for at komme igennem alle disse hindringer. Han betragtede principielt enhver lov eller forskrift, som gik imod hans ^{interesser} som umoralsk, og han fightede med samtlige myndigheder, samt udnyttede sine gode forbindelser indenfor tobaksbranchen på en sådan måde, at han kom igennem vanskelighederne og kom igennem dem uden at forbryde sig imod reglerne.

Han skaffede sig viden om tobaksfabrikationen ved besøg hos Svenska Tobaks Monopolets gårde i Skene, hvor en stor og rationel tobaksfabrikation var sat i gang, og han benyttede disse rejser, til hvilke han måtte have visum fra danske myndigheder og besættelsesmyndigheden, til samtidig at skaffe sig kontakt een gang om året eller så med fru Karin Drumm eller advokat Forsmann, så han kunne give dem en nødtørftig underretning om, hvad der passerede hos F&L, og hvilke nye forholdsregler, han følte sig nødt til at foretage. *Hand medbragte som løst tal - ved en telefon - i sin hustru - bog en sidste Regnskabsrapport.*

I de 5 år var det ikke muligt at overføre dividende til Sverige. Dividenden blev følgende opsamlet i selskabets regnskab og kom til udbetaling i 1945, hvilket vil være nogle af vore svenske gæster bekendt, idet Skandinaviska Banken i den mellemliggende tid havde forsynet fru Drumm med midler til at komme igennem. *alle* Det lykkedes dog vistnok i årene at overføre til fru Drumm den pension, selskabet ydede hende efter hendes mands, H. Nilssons død. Jeg erindrer, at det hørte til Hr. Smiths forsigtighedsregler at omdøbe fru Drumm i disse år igen til at hedde fru Nilsson, så det engelske navn ikke skulle

virke påfaldende overfor besættelsesmagten ~~kontakter~~. På tilsvarende måde blev Åge Smiths tidligere kompagnon ~~X~~ Juul Nissens Eftf., fru Kalckar, der også fik en beskeden pension i disse år, ført i selskabet under sit pigenavn, fru Nissen, idet navnet Kalckar heller ikke havde nogen god klang hos besættelsesmagten.

Til disse forsigtighedsregler hørte endelig, at ~~Hr~~ L. Smith i 1944, da bombardementet af B&W og sukkerhuset fandt sted, fandt det tilrådeligt at sælge ejendommen i Vestergade, hvor selskabet havde kontor og ~~Ove~~ Juul Nissen havde butik. I stedet købte selskabet en lille villa i Vangede i nærheden af direktør Smith's egen bopæl, og her boede jeg privat-og dette selskabs kontor-i 1 år fra december 1944 til december 1945. Denne flytning medførte nedlæggelse af O. Juul Nissens butik; men betydningen af denne var under den herskende mangel på tobaksvarer ikke særlig stor. Dens vigtigste betydning for os i de år var vel egentlig, at vi havde ret store rationer af cigaretter og cigarer, og også visse lagre af ~~disse~~ ~~sådanne~~ varer, ~~ikke~~ hvormed man selv i beskeden målestok altid kunne gøre et godt indtryk, når man ville købe andre varer, som der var mangel på.

I Vangede havde vi den glæde den 21.6.45 at se fru Drumm første gang igen efter krigen. Hun var i følge med kammerer Holmberg, Skand. Banken, og ved det første bestyrelsesmøde efter krigen indtrådte kammerer Holmberg og direktør Ebbe Lundgren i selskabets bestyrelse.

I slutningen af 1945 lykkedes det at købe den ejendom, hvor vi nu holder møde, og som ligger få hundrede meter fra fabriken. Hertil flyttedes kontoret i løbet af januar 1946. Krigstidens ~~efterslet~~ sluttede med, at vi i året 1946 solgte landbrugsejendommen Marslev-gård, hvis bygninger forøvrigt ^{var} nedbrændt, kort forinden, og i begyndelsen af 1947 solgte vi en tilhørende skov samt fabriken derovre.

Herefter indtrådte igen-så langsomt-normale forhold, omend nye vanskeligheder opstod med at finde tobakker, der svarede til førkrigs-kravene, men som ikke længere kunne fås på de gamle markeder eller i hvert fald ikke længere til priser, som var rimelige. Også valuta- og importrestriktioner gjorde, at

der stadigvæk måtte arbejdes med at finde de rette varer, og det må vel antages, at også smagsretningen var ændret igennem krigsårene.

Om tiden derefter vil jeg blot sige, at produktionen og afsætningen ~~havde~~ gode kår i ~~en~~ lang tid. I årene efter krigen nåede årsomsætningen at stige fra omtrent 5.000.000 æsker umiddelbart efter krigen til ca. 7.000.000 i 50'erne og 7.500.000 i 1961. Som bekendt er tallet siden faldet. Det var i 1964 6.650.000, i 1965 6.200.000, og det vil i 1966 komme til at ligge formentlig nærmere 5.500.000 end 6.000.000 æsker.

Jeg kan ikke slutte disse bemærkninger uden at minde om de meget personlige forhold, der altid har rådet indenfor denne virksomhed. Der går en fast linie gennem H. Nilssons og Åge Smiths venskab videre via på den ene side Karin Drumm og Jan Steen og på den anden side H. Smith og Johs. Middelboe, og i selve virksomheden ~~har~~ kontinuiteten været sikret for det første igennem de mange år ved Emil Jensen, som jeg nævnte før, og siden gennem hans efterfølger, den nuværende værkfører Bertelsen, der arbejder i selskabet i samme ånd.

Også mange andre af de ansatte i virksomheden har haft mange års tilknytning til den. Det gælder nogle ~~af~~ af de kvindelige arbejdere, det gælder 2 chauffører og en repræsentant, samt lederen af bogholderiet, ~~herunder~~ fru ~~Larsen~~ ^{Larsen}, som vel snart har været her i 20 år.